

Juhász Gyula 70. születésnapjára

2000. szeptember 11-én lett volna hetven éves Juhász Gyula történész, az Országos Széchényi Könyvtár volt főigazgatója. A történész szakma, illetve Juhász Gyula publikációi, amelyek történész–kutatói munkásságának eredményei, nyilván kijelölik helyét a magyar történettudományban. Nekünk az a feladatunk, hogy gyorsan felejtő korunkban, ha röviden is, de megemlékezzünk Juhász Gyuláról, a könyvtárigazgatóról, bemutatva: főigazgatósága nem egy outsider hét évig tartó regnálása volt a nemzeti könyvtár élén. Ez nem azt jelenti természetesen, hogy Juhász Gyulából utólag könyvtárost akarnánk csinálni vagy hogy ő magát könyvtárosnak tekintette volna. Annál hűségesebb volt eredeti hivatásához. De szakmánkat is jobban tisztelte és becsülte annál, mintsem hogy az ország első könyvtárának élére kerülve magát ex officio a legjobb könyvtárosnak tekintse. De a hivatás és pozíció kettőssége vagy ha úgy tetszik: összekapcsolódása, egymásra találása egyrészt pozitív eredményekkel járt a nemzeti könyvtár számára, másrészt olyan szemléletet eredményezett, amelyet jó szívvel lehet követésre ajánlani nemcsak az utódok, nemcsak az OSZK könyvtárosai számára, hanem a könyvtárosoknak általában is.

Juhász Gyulának *nemzeti könyvtári gondolkodása* volt. Tisztában volt a nemzeti könyvtár gyűjteményének felbecsülhetetlen értékével. De ez nemcsak a történész-kutató természetszerűleg elvárható viszonya volt a könyvtárhoz, hanem ő szerette is a könyvtárat. Ez az értelmi és érzelmi kötődés a könyvtár gyűjteményeihez vezette munkájában, döntéseiben, törekvéseiben: mindig a könyvtár érdekeit helyezte előtérbe. Ezért követett el mindent az egyre romló pénzügyi helyzet közepette, hogy a nemzeti könyvtár gyűjteményét gyarapítani tudjuk, és ezért adott meg minden támogatást az állományvédelemnek is. Egyik dédelgetett elképzelése volt, hogy a nemzeti könyvtár tartozék közvetlenül a kormány felügyelete alá. Nem valamilyen arisztokratikus szemléletmódból következett ez – tőle igazán távol állt az arisztokratikus magatartás –, hanem a nemzeti könyvtár rangját, a „nemzet emlékezetét” és feladatait tekintette olyan fontosnak, ami indokolná ezt. Mellesleg ez az elképzelés teljesen megfelel a gróf Széchényi Ferenc-féle alapítólevél 3. pontjának: „Ez az intézmény pedig most egyenesen ő kir. hercegségtől, az ország nádor urától, a jövő időkből pedig (melyeket Isten hosszú idők sorára tartson vissza) a mindenkori nádori tisztségtől, e méltóság üresedése esetén pedig a Magyar Kir. Helytartótanácstól függjön, hogy így ennek az intézménynek ne csak nagyobb megbecsülés és fejlődés biztosíttassék, hanem őfelsége kegyes tetszése szerint úgy is rendeztessék be, hogy a kitűzött célnak megfelelő közhasználatra megerősödjék.” Ezek bizony ma is érvényes gondolatok.

Juhász Gyula főigazgatóságához kötődik az az alapvető *fordulat a nemzeti könyvtár számítógépesítésében*, amikor a külső, bérelt gépeket és programokat saját gépre és programokra tudtuk váltani. Ez olyan minőségi változást hozott az OSZK szolgáltatásaiban, amely a további, a jelenlegi fejlődést is megalapozta.

Juhász Gyulának köszönhető, hogy létrejött a *Történeti Interjúk Videotára*, jelentősen bővítve közelebbi múltunk kutatásának, tanulmányozásának forrásbázisát, és lehetővé téve a magyar mozgóképanyag tanulmányozását a nemzeti könyvtárban.

A rendszerváltozás előtt két évvel saját hatáskörében *feloldotta a Zárolt Kiadványok Tára zártóságát*. Ez a lépése nemcsak az olvasók és kutatók számára tett szabadon hozzáférhetővé egy gazdag forrásanyagot, hanem egyben példát mutatott a könyvtárigazgató kollégáknak is, épp a legérdekesebb, legteljesebb, korábban leginkább zártan kezelt gyűjtemény szabaddá tételével.

Történészként, a Magyarságkutató Intézet vezetőjeként olyan *jeles külföldön élő magyar személyiségeket hívott meg a könyvtárba*, szintén még a rendszerváltozás előtt, mint Deák István történész, Borbándi Gyula író, történész. Ezek az akkori látogatások utólag úgy is felfoghatók, mint a Szabad Európa Rádió magyar adásanyaga későbbi nemzeti könyvtárba kerülésének szellemi előkészítése, megalapozása.

Nevéhez fűződik a *Széchényi Ferenc Emlékérem* kitüntetés gondolata és létrehozása. Ezzel a nemzeti könyvtár egyszerre tiszteleg alapítója emlékének és évente egy-egy munkatársa kiváló nemzeti könyvtári teljesítményének. Annak idején az ezzel kapcsolatos ünnepség arra is jó alkalom volt, hogy a könyvtár felhagyjon az akkor még kötelező április 4-ci ünnepség megrendezésével.

Intézményi vezetőként került az éles konfliktusokat a könyvtáron belül. Az volt az álláspontja, hogy a kompromisszumos megoldások jobban előre viszik az ügyeket, mint ha valaki utasításra, kényszerből csinál valamit. Fontosnak tartotta a *jó munkahelyi légkört*, azt, hogy a könyvtár munkatársai jó érzéssel járjanak dolgozni a nemzeti könyvtárba, mert tisztában volt vele, hogy így többet ki lehet hozni a munkatársakból, a jó hangulatban végzett munka a könyvtárnak is és a munkatársaknak is hasznos. Kissé visszahúzódo, nehezen oldódó alkat volt, de mindig bölcs, csendes örömmel nyugtázta, ha látta, hogy a könyvtár munkatársai valamilyen hivatalos vagy nem hivatalos, informális rendezvényen jól érezték magukat, felszabadultak voltak.

De Juhász Gyula nemcsak a nemzeti könyvtár munkatársait szerette, hanem *szerette a könyvtár olvasóit is*. Mint a felhasználói, kutatói oldalról a másik oldalra, a könyvtár élére került értelmiségi *nagyon fontosnak tartotta, hogy a nemzeti könyvtár maradéktalanul lássa el szolgáltatói feladatait*. Nem szívesen rövidítette meg a nyitvatartási időt sem technikai okok miatt, sem egyéb alkalmakkor, pl. több napos ünnepek előtt. „Olyan kevés hely van, ahol az emberek jól érezhetik magukat” – szokta mondogatni. „A könyvtár legyen ilyen, és álljon rendelkezésre!” – Ha éppen kevés olvasó van, akkor annak a kevésnek a kedvéért, függetlenül attól, hogy „megéri-e” vagy nem. Tudós kutató könyvtárigazgató léteére szerette a diákolvasókat a nemzeti könyvtárban. Olyannyira, hogy egy időben még a középiskolások is minden korlátozás nélkül a nemzeti könyvtár olvasói lehettek. A diákokban a jövő lehetséges tudósjelöltjeit látta – és egy kissé nyilván régi önmagát, a Biáról származó diákot, aki annak idején áhítattal ült az Országos Széchényi Könyvtár olvasótermében, még a Nemzeti Múzeum épületében.

Juhász Gyula most lenne hetven éves, és már hét éve eltávozott. Korán kellett elmennie. Voltaképpen még most is közöttünk lehetne.

Poprády Géza